

ANN-LUISE BERTELL

*Halun
ja
surun
maa*

Suomentanut Vappu Orlov

Karisto
Helsinki

Tekstin- ja tiedonlouhinta kielletty.
Text and data mining prohibited.

Ruotsinkielinen alkuteos *Skuggas*

Copyright © Ann-Luise Bertell, 2025

Original edition published by Förlaget, 2025

Finnish language edition published by agreement with

Ann-Luise Bertell and Elina Ahlback Literary Agency, Helsinki, Finland

Suomenkielinen laitos © Karisto / Kustannusosakeyhtiö Otava 2026

Tekstin- ja tiedonlouhinta kielletty.

ISBN 978-951-1-53489-1

OTAVA
KIRJAPAINO
Keuruu 2026

Voi ystävä kallis... Ei ihmisellä voi olla yhtä sydäntä vihaa varten ja toista rakkaudelle. Ihmisellä on vain yksi sydän, ja minä olen aina miettinyt, miten varjelen omaani.

Svetlana Aleksijevitš

Sodalla ei ole naisen kasvoja

(Tammi 2017, suom. Pauli Tapio)

Rakas ystävä,

on niin paljon mitä haluaisin kirjoittaa ja sanoa, mutta se ei ole minulle helppoa. Olen koko ikäni yrittänyt pitää päiväkirjaa, mutta siihen ei ole kertynyt montaa sanaa. Jos luen sitä, näyttää siltä kuin en olisi ensinkään elänyt. Siinä on vain jokunen rivi. Vaelsin eilen koko päivän ympäri Skuggasta, kävin kaikissa paikoissa, katselin kaikkea mikä kuuluu tarinaani. Yritän kirjoittaa tämän parhaani mukaan.

Seisoin pitkään Skuggaksen kiven luona ja muistin, millaista oli sinä kesänä kun sinä kuljit minun kanssani, en muista enää, kuka minä silloin olin. Muistan vain, että minun piti elää, ottaa elämästä vaarin. Elää mukana. Sinä olet niin selvänä minun edessäni. Sinun silmäsi. Sinun kätesi, niin, sinä kokonaan. Silloin ei ollut enää paluuta. Mutta minä en tiedä, kuka sinä olit, missä kaikessa sinä olit ollut mukana. Minä tunnustelin käsilläni sinun haavojasi.

Minä ajattelen usein, että Skuggaksen kivi pitää käsissään minun tarinaani, minun elämäni. Niin monia on riistetty minun luotani. Ja melkein kaikki ovat lähteneet minun tietämättä minne. Kohta viimeinenkin lentää pois pesästä. Tänään minun tyttäreni Verna pääsee ripille, hän on koko kylän kaunein tyttö. Valkoisessa puvussaan hän voisi olla vaikka miss Suomi. Minäkin laitan hiukseni hienosti ja puen ylleni uuden vihreän pukuni. Vernan sisaruset tulevat kaupungista. Toivon niin, että sinäkin olisit täällä. Ei niin, että olisi niin kuin ennen, mutta että sinä saisit olla mukana. Me istumme kirkossa kaikki yhdessä, käymme sitten Vernerin haudalla. Ja sitten minä kerron sinusta ja annan Vernalle sinun lahjasi, sitten kun tulen kotiin kirkosta.

Me saamme olla kiitollisia siitä että olemme yhä elävien joukossa.

Jos joku tulevaisuudessa haluaa kuulla minun tarinani, niin se löytyy täältä Skuggaksesta. Täältä löytää kertomuksen naisesta, joka eli 1900-luvulla. Joka meni naimisiin ja sai monta lasta, joka tunsi monia ihmisiä, jotka kaikki riistettiin häneltä. Täältä löytyy kertomus miehestä joka tuli tänne, miehestä joka oli vieras toisesta maailmasta. Hyväsydäminen, monitaitoinen mies, jonka sydäntä peittivät monet varjot. Nainen antoi miehelle oman sydämensä ja paljon muutakin. On vielä kovin paljon kirjoitettavaa, en pysty kirjoittamaan kaikkea. Mutta toivotan sinulle onnea.

*Sinun,
Rut*

Rakastettu lapsi

Rut oli sellainen ettei hän pystynyt olemaan hiljaa silloin kun piti, koulussa hän oli jäänyt moneen kertaan jälki-istuntoon. Hän oli seisonut tuntikausia nurkassa ja kirjoittanut vihkoon ”en saa keskeyttää toisten puhetta” ainakin tusinan kertaa. Hän ei voinut olla kysymättä, miksi opettajalla oli toinen silmä apposen auki ja toinen silmä puoliummassa. Opettaja oli kuin kaksi eri ihmistä, riippuen siitä, miltä puolelta Rut katsoi häntä. Opettaja oli lyönyt häntä karttakepillä takamuksille. Se oli kivistänyt aika pitkään mutta ei ollut tehnyt Rutista vaiteliaampaa, pikemminkin päinvastoin. Rut oli sentään syntynyt muutamia vuosia ennen kuin Suomen naisten ääniä oli ryhdytty laskemaan.

Ihmiset sanoivat syynä olevan että hän oli ainoa lapsi, ainoa josta vanhempien ja mummon tarvitsi huolehtia. Rut oli saanut kasvaa kaikkien huomion keskellä. Hän oli erityinen tyttö. Hänen vanhemmillaan oli jo ikää kun hän syntyi, ja he kertoivat siitä suureen ääneen, äiti puhui Rutistaan kaikille joita tapasi. Kuinka viisas ja omatoiminen tämä oli. Ihmiset tiesivät, että ylpeys nousisi vielä tytölle päähän; ei käynyt päinsä kerskua omasta lapsestaan sillä tavalla.

Rut oli vanhempiensa ainoa lapsi, ainoa joka oli jäänyt jäljelle elämään Skuggaksessa. Hän oli nenäkäs, mutta sai kuitenkin lukea runoja joulujuhlissa ja kevätjuhlissa, hän niiasi ja sai osakseen taputuksia, stipendejä ja kiitettäviä numeroita. Hän

tuli tietämään, että hänen tahtonsa oli vanhempien laki. Hän sai kasvaa hyvässä hoidossa.

Rut oli perillinen, hän oli Edvin Skuggaksen ainoa tytär. Skuggaksen tila oli kylän suurimpia, pellot levisivät laajalle talon ympärillä. Metsä ulottui kauemmas kuin Rut jaksoi kävellä. Hän oli vasta muutaman vuoden vanha kun Edvin nosti hänet olkapäilleen ja näytti kaikki hänen metsäpalstansa. Hän opetti Rutille koivut, raudus- ja riippakoivut, männyt ja kuuset. Hän näytti, mistä kauriit kulkivat. Heidän pihallaan kasvavat pihlajat, ja tammen. Suuren, mahtavan tammen.

Rut varttui, eikä hänestä ehkä tullut kaunista, mutta hänen varmuutensa paistoi ilmoille, missä hän sitten kulkikin. Ihmiset puhuivat mielellään hänen kanssaan, ja häneltä sai aina vastauksen. Hänen tukkansa oli kuuluisa, se oli pitkä ja vaalea, hän oli vankkatekoinen ja silmät olivat vihreät ja uteliaat.

Rut oppi alusta pitäen kovan työn arvon, jo lapsena hän kulki niityllä isän rinnalla viikate käsissään. Hän alusti taikinaa niin että oli jauhoissa kyynärpäitä myöten – niitä oli korvissa ja hiuspohjassa saakka – ja ruokki lehmät ja kanat. Eivät edes ankat rohjenneet näykkiä häntä, hän polki jalkaa ja säikytti ne pois.

Edvin-isä oli saanut huokaista helpotuksesta, tytär ei näet tuntunut olevan innostunut opiskelusta, ei haaveillut opettajan tai sairaanhoitajan ammatista vaan halusi jäädä tilalle. Rut halusi viljellä maata, jatkaa sukupolvien työtä. Nyt oli vain löydettävä puoliso, joka olisi kelvollinen tälle tyttärelle ja tälle talolle. Se oli melkein ylivoimainen tehtävä, Rut katsoi kaikkia ehdokkaita nenänvartaan pitkin.

Rut eli Skuggaksessa, se oli oleva hänen elämänsä näyttämö. Sillä paikalla, sinä aikana, 86 vuoden ajan. Siinä oli paljon mikä näytti itsestäänselvältä, tie oli viitoitettu, suunta oli varma. Oli paikka jota hoitaa ja varjella, paljon lapsia ja rakennuksia, eläi-

miä ja kasvullisuutta. Hän saisi elää elämänsä tyytyväisenä, keskellä suuria tapahtumia mutta kuitenkin niistä sivussa, välttyisi suurilta ja rajuilta muutoksilta ja myrskyiltä. Mutta tuulet voivat yltyä, elämä voi muuttaa suuntaa, siitä voi tulla muuta kuin ennalta oli määrätty.

Isä oli näyttänyt Rutille Skuggaksen kiven. Hän nosti tytön ylös ja antoi tämän kiivetä aivan kiven huipulle. Karhea kivi raapi Rutin paljaita sääriä. Isä kertoi kivistä:

”Se on pitänyt hengissä kaikki täällä Skuggaksessa. Se on tuonut lämpöä maalle ja kasvua nälkävuosina, se on suonut meille varjoa ja viileyttä. Se on seisova täällä aina.”

Rut tapaa Vernerin

Mutta Rutin osaksi tuli rakastaa kahta miestä. Hän rakasti myös lapsia, sekä eläviä että jo kuolleita, yksiä vanhempia, yhtä mummoa, ehkä jotakuta ystävää, mutta kahta miestä. Ensimmäinen oli Verner, joka tuli hänen luokseen eräänä kevätyönä. Verner oli pitkä ja soukka, hänen ruskea tukkansa sen kun vain kasvoi, silloinkin kun se leikattiin, se oli heti jo liian pitkä. Verner ja Rut olivat yhtä vanhoja, jo kahdenkymmenenkolmen. Verner kumartui aitojen alitse ja hyppäsi oijen ylitse. Sitten hän kääntyi auttamaan Rutia.

Oli valkea, vitivalkea yö, kylmät korret hivelivät ihmisten jalkoja, he saivat huiskia käsillään sumua pois edestään. Ja lehdet puhkesivat kevään ensimmäisenä yönä, kukaan ei nähnyt niiden syntymää. Äkkiä ne vain olivat siinä ja yllättivät kaikki. Tanssi vonkui lavoilla ja saleissa, ullakoilla ja lakeuksilla ja taistelukentillä, se jatkui jatkumistaan. Kaikki pyörivät ympäri, ympäri, tavoittelun jotain mistä pitää kiinni. Rut ja Verner tanssivat lavalla. Lattia oli liukas ja pelimannit päästelivät täysillä, kuin viimeistä päivää. Soittimista tippui hiki. Hanuri sai Rutin sisimmän liikkeelle, se soitteli hänen selkänikamillaan, ja häntä puistatti ja itketti ja nauratti samalla kertaa.

Ihmiset lentävät yli maiden, joskus heidän jalkansa yltävät maahan, joskus he seisovat vakaasti maassa. Rut seisoi vakaasti, yhtä ikaiaikaisesti kuin kaimansa, Raamatun Ruut. Hän seisoi paikallaan ja odotti, mutta haitari antoi hänen jaloilleen vapauden

ja viulu lahjoitti rohkeuden. Hän se vangitsi Vernerin katseellaan, näki tämän katseen tulevan häntä kohti. Ehkä he ryömiivät ulos kotelostaan ja lensivät yhteen niin kuin perhoset. Rutin hiukset olivat pitkät ja vaaleat, ne kasvoivat aina vain vaikka ulotuivat jo vyötäisille. Hän piiloutui hiuksiinsa, palmikoi niitä ja uneksi katoavansa kokonaan niiden alle, luovansa maailman niiden sisään. Hänen toinen silmänsä kurkisti ulos ja näki Vernerin. Tämä katsoi häntä ystävällisesti, tämän kädet ja jalat olivat soukat ja jalkaterät tuskin ylsivät maahan. Vernerin hiukset olivat karheat kuin hevosen jouhet. Rutin kädet ojentuivat esiin. Verner nauroi ja kömpi Rutin hiusten alle. Siellä ei ollut ennen kukaan ollut, Rut huusi riemusta ja Verner hymyili lakkaamatta.

Kun Verner ja Rut tanssivat yli lavan lattian, tapahtui jotakin. Rutia miellytti Vernerin tuoksu, äkkiä he alkoivat yhdessä nauraa parille, joka tanssi epätahdissa, ja pelimannille, joka hypeli innoissaan musiikin tahtiin. Rut näki Vernerin naurun ja tunsu itse nauravansa. Hän ymmärsi heti, että Verner osasi tanssia, hänen ruumiinsa hallitsi liikkeitä ja askelet. Rut vei heitä vaikka se oli miehen tehtävä, mutta Vernerillä ei ollut mitään sitä vastaan, hän myötäili Rutia helposti. Rut kieppui ympäri kavaljeerinsa kanssa, heidän kämmenensä hikosivat ja ote alkoi lipsua. He yrittivät kovasti pitää kiinni. Taivas oli yhtä punainen kuin Rut aavisti oman sydämensä olevan, aamurusko salpasi hengen kaikilta, jotka olivat jaksaneet tanssia koko yön.

Heti ensimmäisen illan jälkeen Verner oli tullut Rutin mukana renkitupaan, sisälle taloon häntä ei viety. Rutin äiti oli kuollut muutama vuosi sitten, syöpä oli kalvanut häntä sisältäpäin kenekään huomaamatta. Mutta hän olisi pitänyt Verneristä, siitä Rut oli varma. Rutin isäkin sairasteli jo, makasi enimmäkseen sängyssä.

Isän kuulo oli vanhalle ihmiselle tavattoman tarkka. Hän sanoi usein:

”Puhu hiljempaa.”

Yleensä Rutille, hän se oli äänessä. Vanhuus ja sairaus olivat muuttaneet isää, vähään tyytyväisyydestä ei ollut enää tietoaakaan. Rut löysi aina puheenaiheita, tapauksia joista kertoa, asioita, joita hän oli nähnyt ja painanut mieleensä. Lehmän, jolla oli toisessa sarvessa merkillinen mutka, miehen, jonka vatsa oli kuin potkupallo, kissan, joka oli takkuinen ja aivan musta, vain toisen etujalan takana oli valkoinen pilkku. Ja joka osasi naukua niin että se kuulosti ihan ihmisten puheelta. Tästä kaikesta Rut puhui ja paljosta muusta. Verner oli alusta pitäen hiljaisempi, hänellä oli paljon ajatuksia mutta vähemmän sanoja.

Talo, aitat, piiankamari, pellot, niityt ja eläimet, se kaikki oli Rutin. Samalla tavoin kuin hiukset hänen päässään, kasvivat heinäkorret navetan takana. Verner ei tahtonut saada henkeä, kun Rut sulki oven heidän perässään. Rut laskeutui sängylle, hän otti Vernerin syliinsä. He haparoivat perille ohi vaatteiden ja ruumiinosien, Rut huohotti ja huusi ääneen sen mitä tunsi, kovempaa kuin Verner. Jälkeenpäin Rut makasi sängyssä pitkään ja kertoi siitä kaikesta mitä oli kokenut, mutta Verner ei sanonut mitään. Rut ajatteli sitä myöhemmin monesti, sitä ettei toinen sanonut mitään vaikka olisi pitänyt puhua.

Talossa isä nukkui kevyttä untaan, jota vaivasivat näyt isoista pitkäkaulausista kurjista talon katolla. Häntä kiusasi peite, joka oli joko liian kylmä tai liian lämmin. Häntä vaivasi oma hengityksensä.

Rut ja Verner puhuivat synnytyksistä, molemmat olivat jo pienestä pitäen olleet niissä mukana ja auttaneet maailmaan vasikoita, sianporsaita, kissanpoikia ja koiranpentuja. Mutta ei yhtään ihmislasta. Vielä. Ihmisen pää on synnytyksessä liian iso, ja samalla se on niin iso kuin voi olla. Ruumis kehittyy myöhemmin, mutta lehmän lapset osaavat kävellä jo muutaman tunnin ikäisinä.

Sitten kuulutettiin ja vihittiin

Rut ja Verner, Verner ja Rut. Kirkko oli täynnä väkeä, sekä tuttuja että tuntemattomia. Rut kaipasi äitiään, mutta hänen isänsä ainakin tuli istumaan ensimmäiseen penkkiin keskikäytävän vasemmalle puolelle. Oli hyvin lämmintä, aurinko paistoi lasimaalausikkunoista sisään, otsat valuivat hikeä, ja vieraat löyhytelivät itseään virsikirjoilla. Papin kasvot punoittivat. Vihkimisen jälkeen hän ryntäsi sakaristoon viskaamaan pois kuuman kasukan ja viitan. Mutta he saivat toisensa, ja todistuksen ja raamatun.

Hääjuhlissa nuorisoseurantalolla he tanssivat menuetin, sen kaikki seitsemän sorttia niin kuin ennen maailmassa. Rut ja Verner tanssivat koko yön, kaikki ystävät ympärillään, yhdessä he johtivat toiset tanssiin, lattia notkui heidän askeltensa alla. Haitaristi istui näyttämön vieressä ja soitti niin että hänellä hehkuivat sekä kädet että soittopeli. Miehet puristivat lujasti Rutin kättä heidän tavatessaan. Hääparille osoitettuja onnitteluja ja toivotuksia saattelivat tönäisyt ja läimäykset, taputukset sinne ja tänne. Lämpimät hymyt, merkitsevät silmäykset. Lopuksi tanssittiin polska, joka vei viimeisetkin voimat siltä päivältä. Polska siirsi ihmiset toiseen mielentilaan, kaikki tavalliset ajatukset pyyhkiytyivät pois. Tanssi oli kuin perusteellinen kylpy tai oikea kunnan humala, se täytti sekä ruumiin että sielun, muutti kaiken uudeksi. Vähältä piti ettei tanssin voima halkaisut salin ikkunoita, ja sen jälkeen kaikki joivat litrakaupalla vettä

kauhoista ja pulloista ja nukahtivat heti kun kaatuivat sänkyyn tai lattialle, tienvieren sammalelle.

Rutin nimi vaihdettiin kirkonkirjoihin, nyt se kuului Blom. Se sopi hyvin Rutin kanssa, kuulosti modernilta ja kauniilta. Rut oli luonteeltaan sopuisa ja ajatteli, että yksi nimi on yhtä hyvä kuin toinenkin. Edvin-isä mutisi, että Vernerin olisi pitänyt ottaa Skuggaksen talon nimi, niin kuin ennen vanhaan tehtiin, mutta ajat olivat muuttuneet. Rut ei välittänyt vastata isälle, tämä sai maata siellä huutamassa mitä huvitti. Isä oli surkea näky, niin pieni että häntä tuskin näkyi lakanan alta. Hän ei pystynyt oikaisemaan jalkojaan, samalla kun hänen ryppynsä silisivät päivä päivältä. Hänen päälakensa oli kiiltävä kuin kuu; vain jokunen harva hiussuortuva huojui ilmassa. Rut pyyhki hänen pyllynsä ja käänteli häntä lievittääkseen makuuhaavakipuja. Lievitys oli yhtä ohimenevää kuin kevät.

Verner kutsui häntä Rut Blommaksi, Ruut-kukkaseksi, virnisteli hänen piloilleen ja suuteli joka ikistä hänen reisissään olevaa kuoppaa. Hänen mielestään Rutin pierut haisivat hyvältä. Verner otti hoitaakseen pellot ja niityt, polttopuut, lannan ja hevoset, kaikki tilan raskaimmat työt. Metsässä hän viihtyi parhaiten. Heti roudan ja lumen tultua Verner lähti hevosen ja reen kanssa metsään karsimaan pois sairaat puut, ne joita laho tai myrsky oli vioittanut. Terveisiin puihin hän ei kajonnut, ne piti säästää. Lehvät Rut hoiti entiseen tapaan. Verner sanoi, ettei Rutin tarvitsisi kuunnella isän marinaa, kyllä se aikanaan lakkaa.

Heidän talonsa oli punainen valkoisin nurkkalaudoin, se seisoi pienellä mäellä monen kilometrin päässä kylästä. Heille oli siellä paljon tilaa, sanoi Verner. Hän voisi asua missä vain, kunhan saisi asua Rutin kanssa. He ottivat käyttöön alakerran makuuhuoneen, isä siirrettiin vinttikamariin. He kantoivat hänet kainaloista ja polvitaipeista pidellen, hän itki eikä olisi halunnut

muuttaa. Mutta Rut oli päättänyt, nyt makuuhuone oli hänen ja Vernerin. Hän tuuletti pitkään ja kuurasi niin seinät, katon kuin lattiankin moneen kertaan. Sitten hän vei sinne sängyn, jonka Verner oli nikkaroinut, ja pelakuut, jotka kukkivat kirkkaan-punaisina. Niin kuin Rutille kuului. Rut Blomilla piti olla kukkasia makuuhuoneessaan.

Ihme

Lapsia putkahti Rutista tasaiseen tahtiin, mutta hänen oli vaikea löytää heille nimiä, niitä oli ihan liikaa. He saivat nimikseen Finn, Frej, Rakel ja Alice. Verner istui vieressä kaikkien synnytysten aikana, ei hän voinut jättää Rutia yksin, hän sanoi. Kaikkien mielestä Rutin mies oli aivan ihmeellinen, mutta Verner sanoi, että se kiinnosti häntä, hän halusi nähdä, miten se tapahtui.

”Jos minä olen mukana silloin kun lapsi menee sisään, niin minä haluan olla mukana myös silloin kun se tulee ulos”, hän sanoi. Kaikki nauroivat hänelle, mutta hän ei välittänyt.

Heidän Rakelinsa kuoli pienenä, aivan liian pienenä, Rutin syliin. Hän, heidän kolmas lapsensa, ei ehtinyt vetää henkeä, ennen kuin elämä sammui. Hänellä oli ollut pieni pää ja keuhkot liian pienet, tarpeellinen ilma ei ollut päässyt keuhkorakkuloihin. Rakelin kuolemasta tuli käännekohta, sekä Rut että Verner väsyivät nopeammin ja halusivat mieluummin nukkua iltaisin. Verner makasi selin Rutiin, ja tämä sivali häntä sormellaan ja kirjoitti sanoja hänen selkäänsä.

”Minä rakastan sinua, en halua elää ilman sinua. Kohta minä nukahdan.”

Mutta ettei hänellä ollut enää Rakelia sylissään, sitä hän ei kestänyt. Lopulta heille kuitenkin syntyi nuorimmainen, Alice. Tytöstä tuli heti isän silmäterä.

Oli miten oli, heidän elämänsä oli kuin ihme. Lapset leikkivät ja tappelivat Rutin jaloissa. He kiskoivat ja repivät häntä

hiuksista ja hän torui heitä, he söivät tuhkaa hellasta ja tottelivat vain toisinaan. He purivat häntä olkapäistä ja reisistä ja varpaista, ja hän kirosi ja räyhäsi. He ryömisivät likasangolle ja söivät sieltä perunankuoria ja kalanperkeitä. He oppivat sanomaan sanan kerrallaan, äidistä alkaen. Kaikki kumminkin alkaa äidistä. Lapset kasvoivat nopeammin kuin ruoho, äkkiä he lähtivätkin kävelemään tietä pitkin. Syntymäpäivä seurasi toistaan niin tiuhaan, ettei Rut pysynyt laskuissa mukana.

Yhtenä aamuna isä makasi sängyssä kuolleena. Hän oli maannut siellä ja valittanut öin ja päivin, ja lopulta hän vaikenä. Seurasihan hiljaisuus. Se oli kuin ihme. Lehdet puhkesivat taas puihin, Rut haravoi käytäviä, niitti heinää ja ruokki kanoja. Hän poimi Vernerille kukkakimpun ja pani sen vaasiin keittiönpöydälle. Pimeä lankesi, taas tuli valoisaa.

Wasabladet kirjoitti Mussolinista ja siitä mitä tällä oli mielessä, Hitler lupasi, ettei hyökkäisi mihinkään maahan.

Isän viimeiset sanat olivat:

”Olenko minä elänyt väärin?”

Se oli aiheellinen kysymys, vain kovin myöhään esitetty. Kenties hän oli vanhoilla päivillään turhan päiten suuttunut kanssaihmiisiin, myös niihin jotka olivat häntä lähimpänä, siis ainoaan tyttärensä Rutiin. Vaikutti siltä kuin hän ei pystyisi iloitsemaan siitä että Rut oli se mikä oli ja oli tehnyt omat päätöksensä. Että hän oli saanut hankituksi kunnan miehen ja koko pesueen lapsia. Että talo oli yhä pystyssä – ikään kuin isä olisi odottanut jotain muuta, jotain parempaa. Verner-vävy ei sittenkään ollut onnistunut täyttämään odotuksia. Tämä ei ollut kuunnellut, miten hänen olisi pitänyt toimia Edvin Skuggaksen neuvon mukaan, oli sitten kyse metsästä tai eläimistä. Yllättävää kyllä, Vernerillä oli ollut oma tahto. Mutta koko maailmassa ei

ollut ketään, joka olisi Edvinin silmissä kelvannut Rutin mieheksi. On yllättävän vaikeaa osata olla iloinen siitä mitä on saanut. Mutta Rut ravisti kaiken yltään, hänellä oli yllin kyllin tekemistä lapsissa ja eläimissä ja siinä kaikessa, mitä kaikkien elämisestä ja tekemisistä kertyi.

Rut leipoi sokerikakun ja kaksikymmentä ruisleipää ja sata vehnäpullaa. Hänellä, nimeltään Rut, oli oma ruutunsa, oma elämänsä, ja kädet täynnä kaiken maailman huolenpitoa. Hän hoiti sen kaiken mitä eteen tuli. Hän niitti heinää viikatteella, kylvi kaikenlaisia siemeniä, lakaisi lattiat ja teki kaikenlaista muuta. Kaikkia eläimiä hänen kätensä taputtivat, hänen äänensä kuului koko päivän, hän puhui siitä mitä silmiin osui. Vernerin pitkät hiukset hän leikkasi säännöllisesti, lasten päähän hän pani vesikauhan, jotta otsatukasta tulisi suora ja tasainen. Mutta heidän oli vaikea istua hiljaa tarpeeksi kauan, eikä Rut koskaan ehtinyt saada leikkuuhommaa aivan valmiiksi. Otsatukat ja moni muu kasvoi vinoon, mutta ei se haitannut. Että kaikki kasvoi ja meni eteenpäin elämässä, se oli kaiken tarkoitus, ajatteli Rut kastellessaan ruukkukasvejaan.

Verner kuunteli radiota ja hänen kasvonsa kalpenivat päivä päivältä. Uhka kasvoi, taivaalle nousi yhä mustempia pilviä. Vihan äänet tunkeutuivat Verneriin ja Rutiin, kaikkiin jotka elivät. Viha puhui ja karjui sanomaansa kaikilla radiokanavilla. Mikään ei enää pidätellyt vihastuneita ja heidän rynnäköönsä. Verner ja Rut eivät pystyneet puhumaan siitä mitä he ajattelivat päivin ja öin, sitä ei voinut pukea sanoiksi, mutta ne olivat silti heidän välillään. Keittiönpöydässä, sängyssä, navetassa, pelloilla, koulun päättäjaisissä.

Rutin paras ystävä, naapuritalon Signe Ribacka, tuli tuon tuostakin juoksujalkaa käymään. Heillä kummallakin oli ollut onni löytää ystävä naapurista. Signe oli naitu taloon, saanut mie-

hekseen naapuritalon vanhimman pojan. Signe ja Rut olivat syntyneet melkein samana vuonna, olivat heti nähdessään tykättyneet toisiinsa, ja sitten he olivat nauraneet yhdessä läpi vuosien. Signe löysi melkein kaikesta jotain hupaisaa, hän matki ihmisiä ja juorusi heistä selän takana. He olivat puhuneet verestä ja synnytyksistä, suruista ja pettymyksistä. Mutta tästä ei käynyt puhuminen. He vain näkivät sen toistensa silmistä. Pelon.

Sota oli tulossa.

Eräänä iltana Verner huusi keittiössä, että hänestä ei ollut soturiksi. Rutin koko olemus puristui kokoon, kivettyi noiden kauheiden sanojen ympärille. Mutta ne olivat totta. Verner ei ollut soturi; Rut arveli, ettei tämä varmaan selviäisi pitkään missään sodassa. Verner, joka viihtyi parhaiten metsässä ja kun sai tehdä puutöitä pihalla. Ei ollut toista, kenellä olisi ollut niin siistit halkopinot kuin Vernerillä, eikä kenelläkään ollut talossa niin lämmintä kuin Rutilla. Verner huuliharppuineen ja pehmeine käsineen – hänet oli kyllä tehty jotain muuta varten. Rut puhui Jumalalle ja Skuggaksen kivelle, hän ei tiennyt, kumpaan uskoi enemmän. Skuggaksen kivi oli ainakin silminnähtävä, siitä saattoi ottaa kiinni ja sillä tavoin uskoa siihen. Ei sotaa, melkein mitä tahansa muuta saisi tulla, mutta ei sotaa. Verner ei selviäisi siitä hengissä, ja Rut ja lapset tarvitsivat häntä. Ja Skuggas tarvitsi häntä.

Puhetta kivistä

Rutilla oli ikioma kivi, niin kuin sillä Lotta Svärdillä. Rut oli lukenut koulussa hänestä kertovan runon ja opetellut sen ulkoa, mutta sen enempää hän ei tiennyt. Nyt puhuttiin paljon Lotta Svärdistä, kokouksessa nuorisoseurantalons tarjoiluhuoneessa. Vaasalainen puheenjohtaja oli tavannut kenraali Mannerheimin ja tuli kylään perustamaan taas yhden yhdistyksen. Rut istui viimeisellä rivillä ja katseli naisten selkiä. Huoneessa oli kylmä, sitä ei ollut lämmitetty, puheenjohtajalla oli vaalea iho ja leveät hartiat ja yllään harmaa univormu. Hän puhui kovalla ja selkeällä äänellä, oli tottunut puhumaan yleisön edessä. Hän puhui synnyinmaasta, naisista ja heidän tärkeistä panoksistaan ja uhrauksistaan. Historiasta, jossa riitti sotia toisensa perään. Hän kertoi Lotta Svärdistä ja tämän kivistä. Rut hymyili vähän sisimmässään, hänelläkin oli oma kivi, tai kaksikin. Toinen kivi pihan ulkopuolella ja toinen sisällä. Tuntui siltä kuin se sisällä oleva kivi kasvaisi kasvamistaan, kuin nuoruus ja huolettomuus olisivat iäksi menneet. Kuin kaikki olisi kadonnut. Nyt oli toinen aika. Keitä olivat nämä naiset, jotka istuivat täällä valmiina puolustamaan maataan. Mistä he olivat ilmaantuneet?

Rut nosti kätensä, kun heiltä kysyttiin, kuka haluaisi tulla mukaan piiriin johtokuntaan, olla mukana organisoimassa kaikkea mitä kotirintamalla piti tehdä. Rut halusi antaa panoksensa. Vernerin mielestä hänellä oli tarpeeksi tekemistä talossa, eläimissä ja lapsissa, mutta Rut ei saanut rauhaa. Hänellä oli voimia, hän